

Aplicații la lexicografia toponimică de tip structural

Daniela-Ștefania BUTNARU*

Key-words: *primary toponyms, secondary toponyms, relations, toponymic field, transfer*

În demersul redactării dicționarelor toponimice de tip structural, conceptele de *câmp toponimic, polarizare și diferențiere*, teoretizate de către Dragoș Moldovanu, stau la baza prelucrării materialului obținut în urma anchetelor de teren sau din documente publicate ori inedite. Astfel, redactarea articolelor urmărește nu doar localizarea obiectelor geografice desemnate și etimologia toponimelor, ci și evidențierea raportului dintre nume și obiectul geografic desemnat, a relațiilor care se stabilesc între unele toponime și a comportamentului acestora în vorbire.

Ne propunem să aplicăm conceptele amintite mai sus la analiza unor câmpuri toponimice – ansambluri de două sau mai multe toponime (numite *secundare* sau *dezvoltate*) formate în jurul unui *toponim-bază* (*principal* sau *nucleu*), care are rol de centru polarizator (apud Ciubotaru 2001: 15). Procesele în urma cărora iau naștere câmpurile toponimice sunt *polarizarea și diferențierea*. Polarizarea „constă din concentrarea denominației toponimice a unui ansamblu geografic bine delimitat în jurul unei denumiri «polare» [...]. Elementul comun al grupului polarizat este numele acestui element central; [iar] distincțiile se fac prin entopice în funcție toponimică” (Moldovanu 1972: 81). Astfel, observăm că de la numele satului *Agăpieni* s-au format toponime care desemnează obiecte geografice aflate în imediata vecinătate a acestui sat: *Măgura Agăpienilor, Pârâul Agăpieni, Poiana Agăpienilor, Țarina Agăpienilor și Imașul Agăpieni*. Toponimul primar devine determinantul din structura toponimele secundare, elementul determinat fiind reprezentat de entopicele *imaș, măgură, pârâu, poiană și țarină*. De multe ori, ca rezultat al principiului economiei limbajului, în formarea toponimului secundar se preia doar unul din elementele care alcătuiesc o construcție sintagmatică ce reprezintă denumirea primară; așa se explică de ce de la *Pârâul Ruginei* s-a format denumirea *Piciorul Ruginei* și nu **Piciorul la Pârâul Ruginei*, iar de la oronimul *Pârâului Alunului* s-a format, prin elipsa determinatului *pârâu*, denumirea *Drumul Alunului* și nu **Drumul pe Pârâul Alunului*.

Procesul de formare a unor toponime plecând de la alte toponime este frecvent și a fost studiat de diverși alți cercetători. Astfel, observând relațiile care se stabilesc între unele nume de ape și de localități, Gh. Bolocan, numea acest proces „transfer de nume” (Bolocan 1977: 171–180). În funcție de direcția transferului și de sufixul cu care sunt formate denumirile, studierea modului de formare a oiconimelor și

* Institutul de Filologie Română „A. Philippide” – Filiala din Iași a Academiei Române, România.

hidronimelor, susținea cercetătorul amintit, „oferă posibilități de determinare a stratificării toponimice” (Bolocan 1977: 170). Și Adrian Rezeanu (2009: 181) utilizează termenul „transfer” când analizează „transferurile de nume de la reperul urban – lăcaș de cult către alte repere urbane”. Într-un articol în care cercetează particularitățile formării hidronimelor de la oiconime sau al oiconimelor de la hidronime, E.S. Otin vorbește de „transfer” între denumiri și de „metonimie toponimică” (Otin 1980: 30), iar toponimele formate în urma acestui proces sunt numite „denumiri de contact” (Otin 1980: 39). Autorul subliniază importanța studierii transferului de nume deoarece astfel se pot reconstitui unele denumiri neatestate, iar cercetătorul poate avea o mai bună perspectivă asupra formării sistemului toponimic și a interacțiunii dintre denumiri. Și Dragoș Moldovanu atrage atenția asupra necesității observării toponimelor în cadrul câmpurilor toponimice pe care le formează, pentru că doar astfel se pot identifica și reconstitui denumiri astăzi dispărute sau înlocuite cu altele (Moldovanu 2009: 139–147).

Un alt fenomen prin care se pot forma câmpuri toponimice este *diferențierea*, adică „procesul prin care se desemnează, cu ajutorul unor delimitatori lexicali, părțile unui obiect geografic sau sociogeografic denumit” (Moldovanu 2009: 141). Numele râului Neamțul constituie baza de formare, la care a fost adăugat sufixul *-ișor*, pentru hidronimul ce desemnează principalul său afluent *Nemțișorul*; Mânzățelul este numele afluentului pârâului Mânzatul. Un caz aparte este cel al pârâului Mihăiețul, care la începutul secolului al XVII-lea este menționat cu numele *Mihaiul* (DIR, A, XVII-I: 177, DIR, A, XVII-I: 184, DIR, A, XVII-I: 236), iar afluentul său era numit în aceleași documente *Mihăețul*. Numele afluentului s-a extins și astăzi desemnează pârâul principal. Cu sufixul diminutival *-ița* s-a format numele pârâului *Dolița*, care curge în vecinătatea pârâului *Dolia*, iar prin sufixarea cu *-așu* s-a format numele pârâului *Dobrenașu*, care curge la est de pârâul *Dobreanu*.

În vecinătatea pârâului Secul curge pârâul *Săscuța*, al cărui nume este format prin derivare cu sufixul diminutival *-uța* de la un hidronim *Sasca*, însă în apropierea sa nu găsim astăzi niciun pârâu cu această denumire, ci abia la câțiva kilometri depărtare, în satul Lunca. Trebuie că acest curs de apă *Săscuța* să se fi învecinat cu un pârâu numit *Sasca*, care astăzi se cheamă altfel. Dar cum la est de *Săscuța* curge Secul, atestat încă de la sfârșitul sec. al XVI-lea, înseamnă că este foarte posibil ca pârâul de la vest, *Dumesnicul* să se fi chemat odinioară *Sasca*.

Următoarele exemple de formare a unor toponime prin procesul de diferențiere, nu au la bază derivarea cu sufixe, ci adăugarea la determinant a unor elemente diferențiatore: un pârâiaș care curge alături de pârâul *Mihăiețul* a fost numit *Pârâul Mihăiețul Sec*, deoarece el seacă în verile secetoase. La sud de satul *Humulești*, un alt sat, *Humuleștii Noi*, s-a format în deceniul al 7-lea al secolului trecut, în urma strămutării unor familii din zona de formare a lacului și barajului Bicaz.

În dicționarele de tip structural este important să cunoaștem care este toponimul-bază, în jurul căruia se formează alte denumiri. Uneori ne ajută atestările din documente, alteori logica. De exemplu, în comuna Pipirig trei toponime alcătuiesc un câmp toponimic: *Piciorul Cailor*, atestat pentru prima dată în 1892, *Pădurea Cailor*, menționat la 1961, și *Poiana Cailor*, denumire obținută doar din ancheta pe teren. Dacă ne ghidăm numai după atestări, ar însemna că inițial a existat

oronimul *Dealul Cailor*, de la care s-au format mai apoi celelalte două. Este foarte posibil, însă, ca *Poiana Cailor*, cea unde pășteau caii, să reprezinte nucleul câmpului. Dacă această poiană nu este atestată în Atlasul Moldovei 1892–1898, realizat de Institutul Geografic al Armatei, nu înseamnă că ea nu exista la acea epocă, însă în documentul amintit sunt menționate puține poiene, nu pentru că atunci nu ar fi existat, ci pentru că hărțile conțin doar numele principalelor unități geografice – localități, munți, dealuri, pâraie și câteva păduri.

În cazul câmpului toponimic format în jurul denumirii *Secul*, atestările ne-au confirmat alegerea toponimului primar. Părea logic ca dintre cele două denumiri – *Pârâul Sec* (astăzi *Pârâul Secul*) și *Mănăstirea Secul* –, hidronimul să reprezinte nucleul câmpului. Însă deoarece în unele documente mănăstirea este menționată cu numele *Xeropotam*, istoricul Nicolae Iorga a afirmat că acest lăcaș a fost închinat muntelui Athos, dându-i-se numele unei binecunoscute mănăstiri de acolo Xeropotam (Iorga 1920: 214); la fel susținea și episcopul Melchisedek:

Grigore Ureche a zidit această Monastire [...] în 1602 și o a numit cu numele de Xeropotam în respectul către Mănăstirea cu acest nume de la sântul munte al Athonului. Însă, curând această numire fu părăsită și înlocuită cu numirea română: Secul (Melchisedek 1885: 14).

Și unii informatori ne-au spus că pârâul se numește Secul pentru că trece chiar pe lângă Mănăstirea Secul.

Dar documente scrise în anii 1596, deci înainte de construirea mănăstirii Secul menționează hidronimul *Secul*: „De la gurile Săcului, unde dau în Neamț” (DIR, A, XVI-III: 267, trad. ed.), „Al schitului Zosim sălășlăitor la Secul” (DIR, A, XVI, IV: 37, trad. ed.). Deci toponimul primar în acest câmp este *Pârâul Sec*, *Secul*. Deoarece a devenit un important centru spiritual, dar și proprietar al terenurilor din jurul ei, mănăstirea a devenit, la rândul ei, centru de polarizare; astfel, s-au numit după numele mănăstirii: *Braniștea Secului*, *Vârful Secului*, *Poiana Secului*, *Pădurea Secului*, dar și *Pârâul Secului*. Iată cum, în cadrul unui câmp, se schimbă poziția nucleului: *Mănăstirea Secul*, odinioară toponim secundar format, în urma procesului de polarizare, de la *Pârâul Secul*, este astăzi toponimul de la care s-a format hidronimul *Pârâul Secului*, adică ‘pârâul Mănăstirii Secul’.

După cum am arătat, cuvântul-titlu al fiecărui articol reprezintă numele unui obiect sociogeografic (unitate de relief, reper toponimic, localitate etc.), numele unui toponim primar în jurul căruia s-a dezvoltat un câmp toponimic sau un centru de polarizare toponimică. Centrul de polarizare toponimică „este un nume care nu poate fi atribuit cu certitudine unui obiect polarizator” (Ciobotaru 2001: 18), este determinantul comun din componența mai multor toponime dintr-un câmp, unde însă nu cunoaștem care este elementul polarizator, toponimul primar, și nici istoricul proceselor de structurare a câmpului. Această situație, în care nu putem identifica toponimul primar, se întâlnește destul de frecvent, dar vom exemplifica cu două cazuri, unul în care centrul de polarizare este personal, iar în al doilea este descriptiv. De exemplu, în satul Nemțișor există toponimele *Dealul Bodai* și *Pârâul lui Bodai*, deci amândouă în legătură cu o familie *Bodai* care a trăit odinioară în această localitate, dar nu știm care din cele două toponime s-a format primul plecând de la acest patronim. Prin urmare, am considerat *Bodai* centru de polarizare toponimică

personal. Al doilea câmp toponimic pe care îl prezentăm este format din denumirile *Piciorul Argelelor*, *Vârful Argelelor*, *Poiana Argelelor* și *Pârâul Argele*. Dintr-un document de la 1604 deducem că existau cel puțin trei argele, situate în diverse locuri de pe acest picior de munte: una pe culme, la bour („pe vârful Argelei, la bour”), „Argeaua cea de mijloc și cea de jos” (DIR, A, XVII-I: 177, trad. ed.). Nu știm, însă, care dintre toponimele *Pârâul Argelele* și *Piciorul Argelelor* a fost primul, astfel încât am considerat *Argelele* centru de polarizare toponimică descriptiv.

S-a constatat că în jurul toponimelor majore, multe dintre acestea fiind și de mare vechime, se pot dezvolta importante câmpuri toponimice. Este și cazul *Neamțului*, toponimul major absolut și, totodată, cel mai vechi atestat din zona aflată în discuție. Prima mențiune a sa apare în lista rusă de orașe, întocmită între 1387 și 1392 (Giurescu 1967: 70)¹, unde, alături de alte localități precum Roman, Piatra lui Crăciun, Suceava, Siret, Baia, este amintit și „Neamțul în munți”, despre care cei mai mulți istorici consideră că se referă la Târgul Neamț (cf. Andronic 1965: 211–212). Că Neamțul era un târg important în secolul al XV-lea deducem din privilegiul comercial de la 8 octombrie 1408 (на Немци), prin care se hotărăște că „cine va cumpăra vite cornute sau berbeci, în Bacău, sau în Roman, în târg, sau în Baea sau în Neamț sau în alte târguri ale noastre, nu va avea să dea vamă în alt loc, decât acolo unde a cumpărat” (Costăchescu 1932: 635). Situată într-o zonă însemnată din punct de vedere comercial, pe unde trecea un important drum care făcea legătura între Moldova și Transilvania (cf. Luca 2008: 38, Minea 1940: 27), „Cetatea Neamț trebuia să reprezinte un avanpost important în lupta de apărare a Moldovei în partea de vest, spre trecătorile Carpaților Răsăriteni, de unde venea la acea dată primejdia cea mai mare asupra Moldovei, din partea regatului maghiar, care după ocuparea Transilvaniei, își manifesta tendința expansionistă și la răsărit de Carpați” (Luca 2008: 77).

Din multiplele ipoteze emise privind originea Cetății Neamțului², amintim doar că Miron Costin afirma că Cetatea Neamțului, ca și Cetatea Sucevei, a Tighinei, sau cea de la Roman, a fost clădită „fie de romani, fie de daci” (Costin 1965: 205), iar alți cercetători, printre care B. P. Hasdeu 1998: 140–144., C. Mătasă 1929: 150, Xenopol 1896: 171, au înaintat ipoteza conform căreia cetatea a fost construită de către cavalerii teutoni; N. Boerescu 1906: 6 considera că „această cetățuie a fost construită de cavalerii germani în formă de castel, cam la anul 1200”. Documentul din 2 februarie 1395, în care „Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, semna un act înaintea Cetății Neamțului (*ante castrum Nempch*)”³, conține prima atestare explicită a acestei cetăți. Ca urmare a cercetărilor arheologice efectuate în secolul al XX-lea, care au relevat asemănări importante între cetățile de la Suceava și Șcheia, construite de Petru I Mușat, și Cetatea Neamțului în ceea ce privește planul, tehnica construcției–diferită de cea a cetăților din Transilvania, materialele folosite la ridicarea cetăților, obiectele descoperite în aceste locuri, N.

¹ Andronic 1965: 210, consideră că „fragmentul cu orașele moldovenești din lista orașelor cuprinsă în cele mai vechi cronicile rusești a fost alcătuit între 1388 și 1391”.

² Pentru opiniile privind construcția cetății cf. și Constantinescu 1960: 84.

³ Constantinescu 1960: 81, unde se menționează că „actul e publicat fragmentar de Elemér Malysz, *Zsigmundkóri oklevélár (1387–1399) (Documente din timpul lui Sigismund)*, Budapesta, 1951, p. 415–416, nr. 3804”.

Constantinescu afirmă că Cetatea Neamțului a fost construită tot „în epoca domniei lui Petru I Mușat” (Constantinescu 1960: 96), domnitor al Moldovei între anii 1375 și 1391. Această idee este susținută și de Pașa 1958: 16–17, Popa 1963: 11, Minea 1940: 12, Condurachi 1972: 74.

După cum se vede, cele două obiecte sociogeografice sunt atestate pentru prima dată relativ în aceeași perioadă, la sfârșitul secolului al XIV-lea, însă nu există documente care să dovedească care din ele a purtat mai întâi numele *Neamțul*. Constantin C. Giurescu afirmă că „târgurile există din vremea conviețuirii româno-slave: numele însuși de târg e o dovadă. Ele sunt așezate în genere lângă o apă curgătoare, pe valea unui râu, și deserveșc satele de pe acea vale. De aceea, adeseori, ele își iau numele de la apa respectivă” (Giurescu 1967: 72). Istoricul consideră că prezența sașilor în Târgul Neamțului ar putea data din prima jumătate a secolului al XIII-lea (Giurescu 1967: 81). C. Mătasă afirma că târgul a fost „întemeiat de Sași, pe care-i și găsim aici până după 1600, și numit de Slavi «Neamțul»” (Mătasă 1929: 144). Luând în considerare aceste afirmații și având în vedere că pe aici trecea drumul care făcea legătura între Ardeal și Moldova, deducem că este foarte mare probabilitatea ca târgul să fi apărut înainte de construirea cetății⁴, ca loc de întâlnire a comercianților din diverse zone.

În consecință, am realizat o stemă (v. Anexă), în care se poate urmări formarea mai multor denumiri plecând de la toponimul primar *Neamțul* (*Târgul Neamț*). Râul care trece prin Târgul Neamț a preluat și el acest nume. Despre *Neamțul* sau (geografic) *Râul Neamț* ori *Râul Neamțului*⁵, afluent pe dreapta al râului Moldova între localitățile Timișești și Cristești, deținem atestări încă de la începutul secolului al XV-lea: „gura Neamțului” (DRH, A, I: 29, a. 1407), „pe Neamțul Mare” (DRH, A, II: 34, a. 1453), „pe Neamț” (DRH, A, II: 73, a. 1455), „apa Neamțului” (CDM, I: 408, a. 1617–1622), „Neamțul” (CDM, I: 192, a. 1632) etc. În câteva documente⁶ apare specificarea *Neamțul (cel) Mare*, pentru a face mai bine diferențierea de afluentul său *Nemțișorul*. De la numele râului și-a luat numele și Mănăstirea Neamțului, important centru spiritual și cu întinse moșii aflate în proprietatea sa. Pentru care există multiple atestări începând cu secolul al XV-lea: „mănăstirea vlădiciei mele care este la Neamț” (DRH, A, I: 29, a. 1407), „mănăstirea de la Neamț. Înălțarea Domnului” (DRH, A, I: 138, a. 1429), „mănăstirea Neamțului” (DIR, A, XVI, III: 195, a. 1582), „hotarele mănăstirii Neamț” (DIR, A, XVII, II: 120, a. 1607) etc. Inițial numit doar *Vânătorii*, satul din „ținutul Neamțului și pe același pârâu mai sus de târg, ce a fost drept domnesc și ascultător sub Cetatea Neamțului” (DIR, A, XVII, II: 192), va purta mai târziu, începând cu secolul al XIX-lea, numele *Vânătorii Neamțului*, deoarece va deveni proprietate a Mănăstirii Neamț. Astăzi, ca o consecință a tendinței oficialităților de a „simplifica” numele localităților, denumirea este *Vânătorii-Neamț*; la fel se numește și comuna al cărui centru administrativ este acest sat. Trebuie să menționăm că, înainte de a fi proprietate a Mănăstirii Neamț, acest sat a aparținut Mănăstirii Secul, realitate reflectată în denumirea atestată în documente din anii 1768 (DRA, A, II: 431), 1772 și 1774

⁴ Andronic 1965: 212 consideră că „Cetatea Neamțului a fost înălțată în preajma târgului Neamț, existent anterior”.

⁵ Atestat cu această formă și în DRH, A, III, nr. IV, p. 538.

⁶ DRH, A, II: 34 (a. 1453), DRH, A, XXII: 158 (a. 1634), DRH, A, XXII: 17 (a. 1634).

(TTRM, I₂: 1314–1315), unde apare ca *Vânătorii Secului* (deci oiconimul aflat în discuție intră temporar în câmpul toponimic *Secul*).

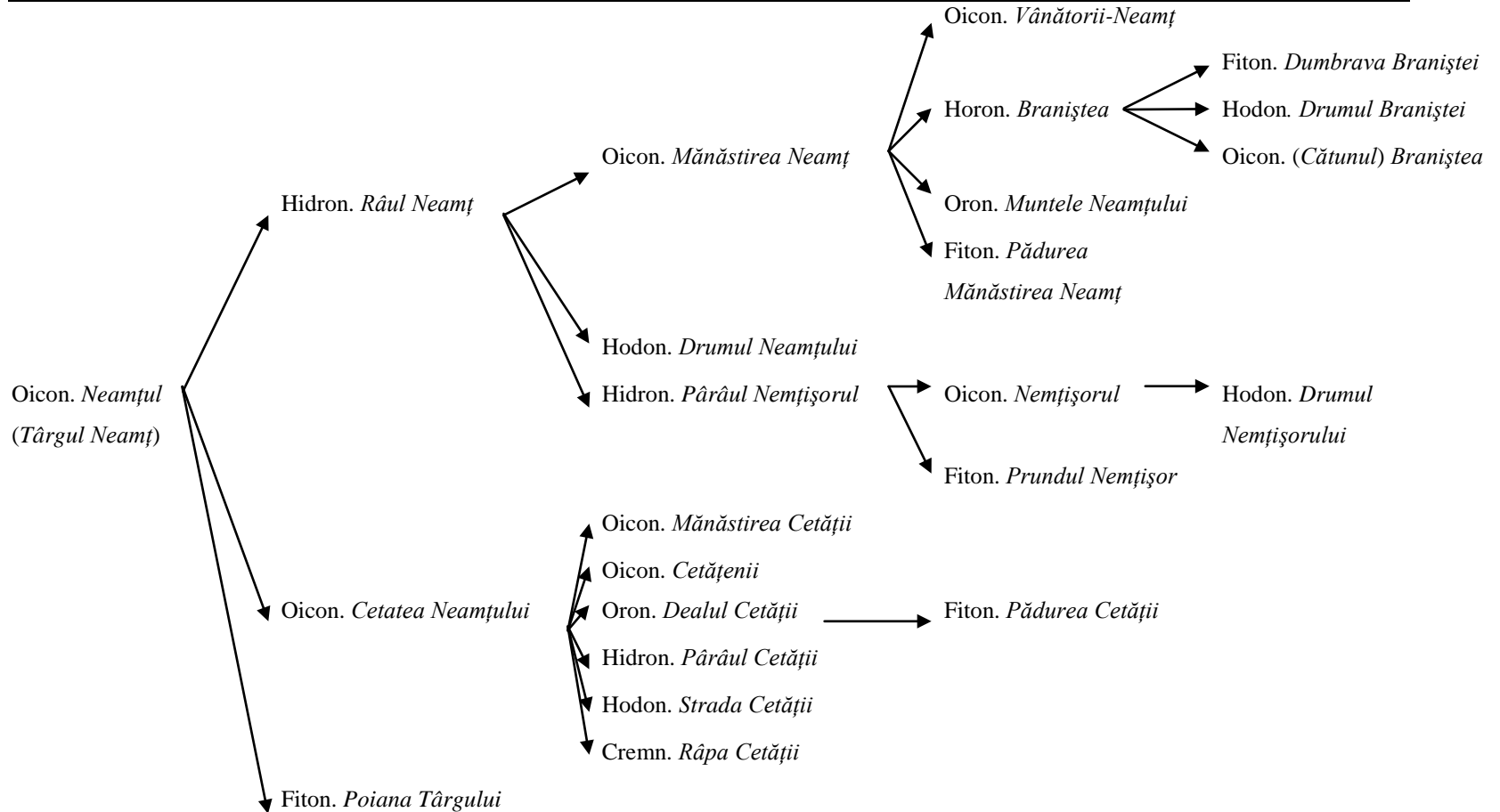
Mănăstirea Neamțului posedă odinioară o întinsă *Braniște*, de la care s-au format denumirile *Dumbrava Braniștei*, *Drumul Braniștei* și *Cătunul Braniștei*. Ca urmare a procesului de polarizare, a luat naștere și oronimul *Muntele Neamțului*⁷, desemnând culmea muntoasă situată la nord de satele Lunca și Nemțișorul. Sintagma *muntele Neamțului* este probabil o creație a călugărilor, însemnând ‘muntele Mănăstirii Neamț’, deci o polarizare cultă de la toponimul Mănăstirea Neamț. Sinonimul său, *Pleşul*, existent și astăzi, este citat ca atare în câteva documente vechi, ceea ce întărește ideea că *muntele Neamțului* desemnează *ad-hoc* proprietatea mănăstirii. Pădurea aflată în vecinătatea mănăstirii este menționată cu numele *Pădurea Mănăstirea Neamț* (Gheorghiu 1936: 25).

De la numele râului s-a format, prin polarizare, și hodonimul *Drumul Neamțului* (DRH, A, III: 538), ce desemnează drumul care merge alături de râul menționat. *Nemțișorul* sau *Pârâul Nemțișorul* este afluentul principal al râului Neamț; numele a apărut în urma procesului de diferențiere toponimică, de la hidronimul *Neamț*, prin derivare cu sufixul diminutival *-ișor*. Și acest toponim este atestat pentru prima dată la începutul secolului al XV-lea: astfel, în anul 1409, Alexandru voievod dăruiește mănăstirii „sfânta Înălțare a lui Hristos, care este la Nemțișor, un iezer pe Prut” (DRH, A, I, nr. 26, p. 38). Ca urmare a procesului de polarizare, se numește *Nemțișorul* și unul din satele pe lângă care curge acest pârâu. Inițial cătun al satului Vânătorii-Neamț (TTRM, I₁: 772, a. 1801), localitatea a avut, pe parcursul secolului al XIX-lea, și alte denumiri: *Căcății/Căcățul*, *Nemțișorii*, *Nemțenii*, *Cetățenii*. Deși acest oiconim a fost atras și de câmpul format în jurul toponimului *Neamțul*, și de cel format în jurul determinatului *Cetatea*, s-a impus, până la urmă, denumirea *Nemțișorul*, adică a învins câmpul cel mai important din zonă. Prin polarizare de la același hidronim s-a format și denumirea *Prundul Nemțișorului* (sau *În Prund*, cum spun localnicii), iar oiconimul *Nemțișorul* devine, la rândul său, toponimul-bază pentru alte denumiri *Drumul Nemțișorului*, numele drumului care leagă satele Lunca și Nemțișorul.

Considerăm că de la numele târgului *Neamțul*, s-a format, în urma procesului de polarizare, și toponimul *Cetatea Neamțului*, de la care apoi s-a format oiconimul „Mănăstirea Cetatea Neamțului” (CDM, V: 134, a. 1706). Pornind de la determinantul din sintagma *Cetatea Neamțului*, și-au luat denumirea satul *Cetățenii* (astăzi *Nemțișorul*), *Pârâul Cetății*, *Dealul Cetății*, *Strada Cetății*, *Râpa Cetății*. Aceste obiectele socio-geografice sunt situate în imediata apropiere a cetății și reflectă faptul că locuitorii din această zonă, referindu-se la Cetatea Neamțului, îi spun simplu, *Cetatea*, fiind singurul reper de acest fel de aici. Neexistând pericolul de a o confunda cu o altă cetate, nu se simte nevoia de a o individualiza printr-un determinant.

Problema stabilirii nucleului polarizator al câmpului *Neamțul* rămâne totuși încă neclarificată, deoarece unii cercetători susțin că mai întâi a fost construită cetatea, apoi târgul din apropiere, iar în acest caz toponimul primar *Neamțul* ar desemna cetatea, stema propusă de noi nemaifiind valabilă.

⁷ Primele atestări ale acestuia sunt în documente din secolul al XVI-lea: „muntele Neamțul”, „muntele Neamțului”.

Anexă. Stema câmpului toponimului *Neamțul*

Bibliografie

- Andronic 1965: Al. Andronic, *Orașe moldovenești în secolul al XIV-lea în lumina celor mai vechi izvoare rusești*, în „Romanoslavica”, XI, p. 203–218.
- Atlasul Moldovei 1892–1898: *Atlasul Moldovei*, sc. 1:50 000, realizat de Institutul Geografic al Armatei, București.
- Boerescu 1906: N. Boerescu, *Cetatea Neamț*, Fălțiceni, Editura Saidman.
- Bolocan 1977: Gheorghe Bolocan, *Transferul de nume în toponimie*, în „Studii și cercetări lingvistice”, XXVIII, nr. 2, p. 171–180.
- Ciubotaru 2001: Mircea Ciubotaru, *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului*, Iași, Casa Editorială Demiurg.
- Condurachi 1972: Emil Condurachi, Vladimir Dumitrescu, Mircea D. Matei, *Harta arheologică a României*, București, Editura Meridiane.
- Constantinescu 1960: N. Constantinescu, *Date noi în legătură cu Cetatea Neamțului*, în „Studii și cercetări de istorie veche”, anul XI, nr. 1.
- Costăchescu 1932: Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, II. *Documente interne (1438–1456), documente externe (1387–1458)*, Iași, Editura Viața Românească.
- Costin 1965: Miron Costin, *Opere*, vol. I–II, București, Editura pentru literatură.
- Gheorghiiță 1936: D.A. Gheorghiiță, *Comuna Pipirig. Monografie*, vol. I, Imprimeria județului Neamț.
- Giurescu 1967: Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene*, București, Editura Academiei Române.
- Hasdeu 1998: B.P. Hasdeu, *Studii de lingvistică și filologie*, București, Editura Minerva.
- Iorga 1920: N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*. I, București, Editura Casei Școalelor.
- Luca 2008: Gabriel Luca, *Târgu Neamț. Monografie*, Piatra-Neamț, Editura „Constantin Matasă”.
- Mătasă 1929: C. Mătasă, *Călăuza județului Neamț*, București, Editura Cartea Românească.
- Melchisedec 1885: Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 monastiri și Biserici antice din Moldova*, București, Tipografia cărților bisericești.
- Minea 1940: I. Minea, N. Grigoraș, Gh. Cojoc, *Din trecutul Cetății Neamțului. În legătură cu campania noastră de săpături din vara anului 1939*, Iași, Tipografia Presa Bună.
- Moldovanu 1972: Dragoș Moldovanu, *Principii ale lexicografiei toponimice*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXIII, p. 73–100.
- Moldovanu 2009: Dragoș Moldovanu, *Sincronia și diacronia câmpurilor toponimice*, în vol. *Lucrările celui de-al doilea Simpozion internațional de lingvistică (noiembrie 2008)*, București, Editura Universității din București, p. 139–147.
- Otin 1980: E.S. Otin, *Toponimičeskaia metonimija*, în *Perspektivy razvitiia slavjanskoj onomastiki*, Moscova, Izdat. „Nauka”.
- Pașa 1958: I. Pașa, *Mărturii ale istoriei poporului nostru: Cetatea Neamțului*, București, Societatea pentru Răspîndirea Științei și Culturii.
- Popa 1963: Radu Popa, *Cetatea Neamțului*, București, Editura Meridiane.
- Rezeanu 2009: Adrian Rezeanu, *Toponimie urbană. Denominația lăcașurilor de cult*, în *Lucrările celui de-al doilea Simpozion Internațional de lingvistică (București, 28/29 noiembrie 2008)*, București, Editura Universității din București, p. 139–147.
- Xenopol 1896: A. D. Xenopol, *Histoire des Roumains de la Dacie Trajane depuis les origines jusqu'à l'union des Principautés en 1859*, I-II, Paris, Editeur Ernest Leroux.

Sigle

CDM: *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, I (1387–1620), II (1621–1652), III (1653–1675), IV (1676–1700), V (1701–1720), București, 1957–1975.

DIR, A: *Documente privind istoria României*, A, seria Moldova, București, 1951 și urm.

DRH, A: *Documenta Romaniae Historica*, A, seria Moldova, București, 1975 și urm.

TTRM, I_{1,2}: *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, volumul I, *Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772–1988*, părțile 1 și 2 (coord. Dragoș Moldovanu), București, Editura Academiei Române, 1991–1992.

Practicalities of the Structural Toponymic Lexicography

Concepts as *toponymic field*, *polarization and differentiation*, theorized by Dragoș Moldovanu, are found in the principles of writing toponymic dictionaries related to the Moldova region. The author presents some examples of *toponymic fields*, noting the problems encountered while writing articles of this type of dictionary. By using these concepts the authors can highlight the relationship established between various toponyms or between the name and designated object, plus the behavior of used toponyms.